

Memòria històrica

Radiografia de les fosses de la Guerra Civil a la Cerdanya: on són i com estan

Un total de 56 llocs d'enterrament relacionats amb el conflicte s'han localitzat a la comarca, en tots els municipis excepte tres, la majoria de soldats republicans

MIQUEL SPA
Puigcerdà

La Cerdanya conserva documentades 56 fosses relacionades amb la Guerra Civil i la postguerra, repartides entre catorze municipis. La distribució posa de manifest una forta concentració a Puigcerdà, que amb 16 fosses reuneix prop del 27% del total comarcal, molt per davant de la resta de municipis, tal com exposa l'estudi presentat recentment per l'historiador local Marc Pont en coordinació amb el Departament de Justícia i Qualitat Democràtica de la Generalitat i la Direcció General de Memòria Democràtica.

Després de la capital cerdana, Prullans és el municipi amb més fosses localitzades, amb 5, mentre que Alp, Lles de Cerdanya i Montellà i Martinet en registren 4 cadascun. Bellver de Cerdanya, Bolvir, Ger i Isòvol en compten 3, mentre que Alta Cerdanya, Das, Fontanals de Cerdanya, Guils de Cerdanya i Llivia en tenen 2. Prats i Sansor és el municipi amb la xifra més baixa, amb una única fossa.

Pel que fa al tipus d'inhumació, la radiografia mostra que les fosses de soldats republicans són clarament majoritàries. N'hi ha 24, que representen el 41% del total. Les fosses de civils ocupen el segon lloc amb 18 casos (31%), mentre que les de soldats de l'Exèrcit sumen 4 (7%). També s'han documentat 6 fosses de refugiats (10%) i 6 d'indeterminades (10%). Les corresponents a soldats franquistes són residuals,

La fossa dels assassinats a la Serradora del cementiri de Puigcerdà

amb una única fossa, equivalent al 2% del conjunt.

L'estudi també classifica les fosses segons el context històric en què es van produir les morts. La repressió franquista és la categoria més nombrosa, amb 11 fosses, el 19% del total. A continuació apareixen, amb 9 fosses cadascuna (16%), els enterraments vinculats a morts en combat, la repressió rereguarda i els centres sanitaris, que reflecteixen el paper dels hospitals militars instal·lats a

la comarca durant la guerra.

Les fosses relacionades amb víctimes de la dictadura i amb refugiats sumen 7 casos cadascuna, equivalents al 12% del total. Els bombardeigs expliquen 2 fosses (3%), mentre que en 4 casos (7%) no s'ha pogut determinar el context exacte. L'estudi precisa que algunes fosses poden encaixar en més d'una categoria, motiu pel qual la classificació per context presenta solapaments.

Les dades ofereixen una fot-

grafia de l'impacte que va tenir la Guerra Civil a la Cerdanya, una comarca fronterera que va esdevenir escenari de combats, refugi de població civil, punt de pas cap a França i espai on també es van produir episodis de repressió durant el conflicte i la postguerra.

La concentració de fosses a Puigcerdà respon al paper central que va exercir la capital com a nucli sanitari, logístic i administratiu durant aquells anys.

La investigació sobre les fosses

de la Guerra Civil i la postguerra a la Cerdanya ha permès identificar 56 fosses, de les quals 39 estan confirmades i 17 són probables, alhora que ha revisat i actualitzat la informació històrica disponible fins ara. El treball també ha corregit algunes interpretacions que s'havien consolidat amb el pas dels anys.

Entre les rectificacions destaca el cas de les fosses del Camp de la Pona i del Pont de Montellà, a Martinet. Si bé inicialment s'havien relacionat amb afusellaments, la documentació analitzada indica que es tractaria dels indrets on es van localitzar cossos que posteriorment haurien estat traslladats a la fossa del Prat del Matí.

L'estudi també ha documentat prop de 400 persones mortes i enterrades a la comarca, encara que en molts casos no ha estat possible determinar-ne la identitat per la manca de documentació conservada.

Una de les conclusions principals és que la realitat de la Cerdanya difereix de la d'altres comarques més properes als fronts de guerra. Les inhumacions clandestines o improvisades fora dels cementiris hi són minoritàries. De fet, 36 de les 56 fosses localitzades, el 64% del total, es troben dins de recintes funeraris, principalment en fosses comunes.

Malgrat això, els autors alerten que la majoria d'aquestes sepultures continuen sense identificar, sense cap mena de senyalització i sense haver estat objecte d'un procés de dignificació, tot i correspondre, en molts casos, a persones que van morir lluny del seu lloc d'origen com a conseqüència de la guerra o de la repressió.

La investigació conclou que aquest és un dels principals reptes pendents en matèria de memòria democràtica a la comarca. Actualment, només quatre de les 56 fosses han estat dignificades i, en tres d'aquests casos, les actuacions es limiten pràcticament a una senyalització bàsica.

Aquesta situació posa de manifest el llarg camí que encara resta per preservar i fer visible aquest patrimoni de la memòria històrica. ■